

POLISEMIYA SUG'URTA TERMINOLOGIYASINING BOYITISH MANBASI SIFATIDA

Omonov Turg'unboy Abdusoqiyevich

*O'quv-uslubiy boshqarma bo'limi uslubchisi
O'zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti*

Annotatsiya. Ushbu maqola sug'urta terminologiyasidagi polisemiya fenomeni muhokama qilinadi. Shuningdek, maqolada polisemiya bilan bog'liq muammolarni hal qilish va sug'urta terminologiyasini yanada aniqlashtirish yo'llari, jumladan terminologiyani standartlashtirish va ta'lim berish orqali ko'rib chiqilgan. Bundan tashqari, maqolada ingliz va o'zbek tillarida sug'urta terminologiyasidagi polisemiyaning ishlatilishi va talqiniga oid chog'ishtirma tahlil berilgan. Bu solishtirish orqali tillararo va madaniyatlararo farqlarni yoritishga harakat qilingan.

Kalit so'zlar: sug'urta, lug'at, sug'urta termini, boyish manbai, polisemiya.

POLYSEMY AS A SOURCE OF INSURANCE TERMINOLOGY ENRICHMENT

Omonov Turgunboy Abdusoqiyevich

*Methodist of the Department of Educational and Methodological Management
Uzbekistan State University of World Languages*

Annotation. This article examines the phenomenon of polysemy in insurance terminology, and how it may be addressed and elucidated. It also explores terminology standardization and education as strategies for addressing this issue. Further, the article presents a cross-sectional analysis of the usage and interpretation of polysemy in insurance language between English and Uzbek, investigating cross-linguistic and cultural differences.

Key words: insurance, dictionary, insurance term, source of enrichment, polysemy.

Lingvistika sohasida polisemiya – bu bir so'zning bir nechta ma'nolarga ega bo'lishi hodisasi bo'lib, bu xususiyat tilning boyligi va rivojlanganligini ko'rsatadi va tillarni o'rganishda muhim o'rin tutadi. Polisemiya til resurslarini samarali ishlatishga va yangi tushunchalarni ifodalash uchun mavjud so'zlardan foydalanishga imkon beradi. Shu bilan birga, u ma'lumot almashishda aniqlikni ta'minlash uchun muayyan choralarni ko'rishni talab qiladi. Polisemiyaning asosiy xususiyatlari orasida so'zlarning kontekstga bog'liq ravishda turlicha ma'nolar kasb etishi mumkinligidir.

Polisemiyaning o'rganish tarixi ko'p asrlar davomida shakllangan va u

lingvistikaning turli yo‘nalishlarida, jumladan, semantika, pragmatika va leksikologiyada o‘rganilgan [Daliyeva, 2023]. Terminologiya sohasida polisemiyaning o‘rganilishi alohida ahamiyatga ega, chunki u maxsus istilohlarning aniqligi va tushunarligi masalalari bilan bog‘liq. Terminlarning bir nechta ma‘nolarga ega bo‘lishi ularning aniq va umumiy qabul qilingan ta‘riflarini ishlab chiqishda muammolar tug‘dirishi mumkin. Shuning uchun, terminologiyada polisemiyaning o‘rganish, ayniqsa, ilmiy va texnikaviy sohalarda, aniqlik va samaradorlikni ta‘minlash uchun muhimdir.

Til rivojlanishida polisemiyaning roli o‘ta muhimdir. U tilning boyligini va ifodalash qobiliyatini oshiradi, chunki bir so‘zning turli kontekstlarda turlicha ma‘nolarga ega bo‘lishi tilning ifodaviy imkoniyatlarini kengaytiradi. Bu jarayon, ayniqsa, maxsus terminologiya, jumladan sug‘urta terminologiyasi kabi sohalarda muhim ahamiyatga ega [Daliyeva, 2023]. Maxsus terminlarning rivojlanishida polisemiya mavjud so‘zlardan yangi tushunchalarni ifodalash uchun foydalanilishi mumkin, bu esa terminologik bazani boyitish va yangi tushunchalarni tez va samarali joriy etish imkonini beradi.

Polisemiyaning terminologiyaga ta‘siri turlicha bo‘lishi mumkin. Bir tomondan, u mavjud so‘zlardan yangi ma‘nolar yaratish orqali terminologik tizimni kengaytirish imkonini beradi [Temirova, 2023]. Boshqa tomondan, turli ma‘nolarning mavjudligi tushunishda qiyinchiliklarga va noto‘g‘ri talqinlarga olib kelishi mumkin, bu esa aniqlik va tushunishni ta‘minlash uchun aniq terminologik ta‘riflarni ishlab chiqishni talab qiladi. Shu sababli, polisemiya bilan bog‘liq masalalarni hal etish va undan foydalanish usullarini topish tilshunoslik va maxsus terminologiya sohasida davom etayotgan muhim vazifalardan biridir.

Sug‘urta terminologiyasida polisemiya keng tarqalgan hodisa bo‘lib, bu bir qator murakkabliklarni va shuningdek, imkoniyatlarni yaratadi. Masalan, *polis* so‘zi nafaqat sug‘urta shartnomasini, balki sug‘urtalanuvchining huquqlari va majburiyatlari to‘plamini ham anglatishi mumkin. Bunday polisemiya holatlari sug‘urta istilohlarining aniqligi va tushunarligiga ta‘sir ko‘rsatishi mumkin, shu sababli sug‘urta mutaxassislari va mijozlar orasida tushunishni ta‘minlash uchun so‘zlarning aniq ta‘riflarini ishlab chiqish muhimdir.

Diqqatga sazovor boshqa misol – *qoplash* so‘zi. U sug‘urta qamrovini, ya‘ni sug‘urta qiluvchi kompaniyaning muayyan vaziyatlar yuz berganda sug‘urtalanuvchiga to‘lov amalga oshirish majburiyatini anglatadi. Biroq, bu so‘z shuningdek, sug‘urtalangan ob‘ekt yoki hodisalarning qamrov doirasini ham ifodalash uchun ishlatiladi. Bu turdagi polisemiya tushunishni qiyinlashtirishi mumkin, ayniqsa, murakkab sug‘urta shartlari va shartnomalari kontekstida. Shuning uchun, sug‘urta terminologiyasidagi polisemiyaning tahlil qilish va unga asoslangan misollarni keltirish, sug‘urta sohasida aniqlik va o‘zaro tushunishni ta‘minlash uchun juda muhimdir. Bu

tahlillar sug'urta mutaxassislari va mijozlari o'rtasida aniq kommunikatsiyani rag'batlantirishi va sug'urta shartnomalarining to'g'ri tushunilishiga hissa qo'shishi mumkin.

Sug'urta terminologiyasidagi polisemiya ayrim qiyinchiliklar va challanglarni keltirib chiqaradi. Masalan, bir xil so'zning turli ma'nolarga ega bo'lishi mutaxassislar va mijozlar o'rtasidagi aniqlik va tushunishga to'sqinlik qiladi. Bu holatlar sug'urta shartnomalarini tushunishda yoki sug'urta da'volarini ko'rib chiqishda noto'g'ri talqinlarga olib keladi. Bunday muammolarni hal qilish uchun bir qator strategiyalar ishlab chiqish mumkin. Birinchidan, terminologiyani standartlashtirish muhimdir. Bu so'zlarning aniq ta'riflarini ishlab chiqish va ularni sug'urta hujjatlarida bir xilda ishlatilishini ta'minlashni o'z ichiga oladi. Ikkinchidan, mutaxassislar va mijozlarga tegishli ta'lim berish, ularni sug'urta terminologiyasi va uning ishlatilishi bilan tanishtirish muhimdir. Bu ta'lim dasturlari tushunishni oshirishga va muloqot sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Ushbu choralar sug'urta sohasidagi tushunish va aniqlikni oshirish, shuningdek, mijozlar va mutaxassislar o'rtasidagi muloqot samaradorligini yaxshilashga yordam beradi. Bunday yondashuvlar sug'urta terminologiyasida polisemiyaning salbiy ta'sirlarini kamaytirish va undan samarali foydalanishni ta'minlashga qaratilgan.

Polisemiyaning sug'urta terminologiyasini rivojlantirish va boyitishdagi potentsiali katta. Bu hodisa so'zlar va iboralarning ko'p qirraliligidan foydalanish orqali yangi tushunchalar va mafhumlarni yaratishga imkon beradi, bu esa sug'urta sohasining o'ziga xos xususiyatlari va ehtiyojlarini aniqroq va samaraliroq ifodalashga yordam beradi. Birinchidan, polisemiya mavjud so'zlarning ma'no doirasini kengaytirish orqali yangi sug'urta mahsulotlari va xizmatlarini ta'riflashda qo'l kelishi mumkin. Masalan, sug'urta terminologiyasida *qamrov* so'zi turli kontekstlarda turlicha ma'nolarga ega bo'lishi ushbu termini turli sug'urta mahsulotlari va shartlarini aniqroq ifodalash uchun moslashtirish imkonini beradi.

Ikkinchidan, polisemiya yangi tushunchalarni va murakkab mahsulotlarni yaratishda asosiy rol o'ynaydi. Misol uchun, *xavf* so'zi sug'urta kontekstida turlicha ma'nolarga ega bo'lib, xavflarni baholash va sug'urtalashning yangi usullarini ishlab chiqishda asos bo'laoladi.

Uchinchidan, polisemiya sug'urta sohasida mavjud tushunchalarga yangi ma'nolarni qo'shish orqali sohaning leksik bazasini boyitishga yordam beradi. Bu yangi sug'urta mahsulotlari va xizmatlarini ishlab chiqish va taqdim etishda yangi imkoniyatlarni ochadi.

Shunday qilib, polisemiyaning sug'urta terminologiyasini rivojlantirish va boyitishning samarali vositasi sifatida qo'llash, sohaning leksik boyligini oshirish va sug'urta mahsulotlari va xizmatlarini aniqroq va samaraliroq ifodalash imkonini beradi. Bu o'z navbatida sug'urta sohasining rivojlanishiga va mijozlarning

ehtiyojlarini qondirishga hissa qo'shadi.

Ingliz va o'zbek tillarida sug'urta terminologiyasining polisemiya bilan foydalanishini solishtirish, tillararo va madaniyatlararo tafovutlarni tushunish uchun muhimdir. Masalan, ingliz tilida sug'urta bilan bog'liq ko'plab terminlar mavjud bo'lib, ular turli kontekstlarda bir nechta ma'nolarga ega bo'lishi mumkin. Misol uchun, *coverage* so'zi sug'urta qamrovini anglatadi, ammo shu bilan birga, u ma'lum bir risk yoki zarar turlarini qamrab olish darajasini ham ifodalaydi. O'zbek tilida esa, *qamrov* so'zi shu kabi ma'nolarga ega bo'lib, kontekstga qarab turlicha talqin qilinishi mumkin.

Sug'urta terminologiyasidagi polisemiyaning ingliz va o'zbek tillaridagi ishlatilishi madaniy kontekst va tilshunoslik an'analari bilan bog'liq. Masalan, ingliz tilida sug'urta terminologiyasi keng tarqalgan bo'lib, ko'plab terminlar xalqaro miqyosda qabul qilingan. Shu bilan birga, o'zbek tilida sug'urta terminologiyasi lokal madaniy va huquqiy an'analarni aks ettirishi mumkin, bu esa terminlarning ma'nolarini va ularning ishlatilishini ta'sirlaydi.

Bunday tillararo va madaniyatlararo solishtirish polisemik terminlarning turli madaniyatlar va tillardagi qabul qilinishi va ishlatilishi orasidagi muhim farqlarni aniqlashga yordam beradi. Bu solishtirish sug'urta terminologiyasini tushunish va undan foydalanishda global va lokal yondashuvlarni muvozanatlashtirishning ahamiyatini ko'rsatadi.

Sug'urta terminologiyasida polisemiyaning roli va ahamiyatini tahlil qilish, terminlarning ma'nolarini kengaytirish va terminologik bazani boyitishda polisemiyaning yordam beruvchi omili sifatida qaraladi. Polisemiya sug'urta sohasidagi tushunchalarni aniq va ifodali tarzda bayon etish imkonini beradi, bu esa sug'urta mahsulotlari va xizmatlarini tushunish va ulardan foydalanishni osonlashtiradi.

Biroq, polisemiya bilan bog'liq muammolar ham mavjud bo'lib, ularni hal qilish uchun aniq terminologiyani ishlab chiqish va mutaxassislar va mijozlar uchun ta'lim berish zarur. Shunday qilib, polisemiyaning anglash va undan foydalanish bo'yicha chuqur tadqiqotlar sug'urta sohasidagi kommunikatsiyani yaxshilashga va terminologiyani optimallashtirishga hissa qo'shishi mumkin.

Литература:

1. Далиева, М. Х., & Сатибалдиев, Э. К. (2023). ПОЛИСЕМИЯ ТЕРМИНОЛОГИИ КАК ОБЪЕКТ ИССЛЕДОВАНИЙ В СОВРЕМЕННОМ ЯЗЫКОЗНАНИИ. In *ББК 81.2 я43 Методика преподавания иностранных языков и РКИ: традиции и инновации: сборник научных трудов VIII Международной научно-методической онлайн-конференции, посвященной Году педагога и*

наставника в России и Году русского языка в странах СНГ (11 апреля 2023 г.)– Курск: Изд-во КГМУ, 2023.–521 с. (р. 47).

2. Жебрунова Л.А. Лингвокогнитивные аспекты заимствования социокультурной парадигмы (на примере развития института страхования В России) // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов: Грамота, 2013. № 3 (21): в 2-х ч. Ч. II. – С. 75-77.

3. Лейчик В.М. Терминоведение: Предмет, методы, структура. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 256 с.

4. Лобанов С.Ю. Обеспечение финансовой безопасности страхового рынка: Дисс. ... докт. экон. наук. – Нижний Новгород, 2022. – 345 с.

5. Черноусова Ю.А. Англоязычная сфера страхования в современных лингвистических исследованиях // Вестник Курганского государственного университета, 2019. – № 1 (52). – С. 103-104.

6. Dalieva, M. X., & Satibaldiev, E. K. (2023). WAYS OF ELIMINATING POLYSEMY IN THE LANGUAGES OF DIFFERENT SYSTEMS. In *ББК 81.2 я43 Методика преподавания иностранных языков и РКИ: традиции и инновации: сборник научных трудов VIII Международной научно-методической онлайн-конференции, посвященной Году педагога и наставника в России и Году русского языка в странах СНГ (11 апреля 2023 г.)–Курск: Изд-во КГМУ, 2023.–521 с. (р. 35).*

7. Temirova N. A. (2023). CONSECUTIVE INTERPRETATION AS A TYPE OF ORAL TRANSLATION. Academia Science Repository, 4(6), 197–204. Retrieved from <https://academiascience.com/index.php/repo/article/view/791>